

Аннотация

Андреев В. М. К вопросу о защите трудовых прав работников. — Статья.

В статье исследуются вопросы защиты прав работников. Обосновывается тезис о том, что основным средством защиты трудовых прав работников следует считать позитивное право.

Ключевые слова: работники, трудовые права, защита трудовых прав, формы защиты трудовых прав.

Summary

Andreev V. M. For the Protection of Labor Rights of Workers. — Article.

The article deals with the issues of protection of workers' rights and justifies the thesis that the primary remedy of protecting of labor rights of the employee should be positive law.

Keywords: employee, labour rights, protection of labour rights, forms of protection of labour rights.

УДК 349.3:364:346.9

Ю. В. Сауляк

**ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СПОРІВ
З ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

В теорії права соціального забезпечення існує поділ відносин, що є предметом даної галузі, за їх змістом на матеріальні, розподільчі, організаційно-розпорядчі, фінансові, процедурні і процесуальні. Процесуальними є відносини, що виникають з приводу розгляду спорів у сфері соціального забезпечення [4, 92]. Традиційно процесуальні і процедурні відносини дослідники відносять до допоміжних, неосновних відносин, що обслуговують основне соціально-забезпечувальне правовідношення.

Наявність процесуальних відносин у предметі права соціального забезпечення потребує відповідного правового регулювання. Як зазначає О. Є. Мачульська, відсутність процесуальних норм у праві соціального забезпечення, незважаючи на те, що Конституцією України проголошено можливість захисту прав і свобод громадян у судовому порядку, є прогалиною в законодавстві [5, 19].

Актуальність теми обумовлюється тим, що процесуальні відносини у сфері соціального забезпечення ще не були предметом спеціального комплексного дослідження у вітчизняній науці права соціального забезпечення.

Проблеми правового регулювання спорів у сфері соціального забезпечення досліджуються у роботах В. А. Алієвої, В. Ш. Шайхатдінова, О. О. Серебрякової, Р. Р. огли Сафаралієва.

Метою статті є визначення поняття та здійснення класифікації спорів з питань соціального забезпечення, що має теоретичне та практичне значення.

З точки зору конфліктології, спір — це одна зі стадій розвитку конфлікту, а з правової точки зору мова йде про одну зі стадій юридичного конфлікту.

Однією з функцій державних органів, що здійснюють правоохоронну діяльність держави, є юрисдикційна функція. Під нею розуміється діяльність з вирішення конфліктів правового характеру, що виникають у суспільстві. Ця функція реалізується за допомогою здійснення правосуддя і несудових процедур вирішення спорів. У загальному вигляді існують організаційні й ідеологічні способи реалізації даної функції державних органів. При цьому ідеологічні способи, зміст яких визначає ідеологія держави в правовій сфері, включаючи її судову складову, опосередковуються в нормативних правових актах, що регулюють матеріальні і процесуальні відносини.

Для того щоб існував дієвий механізм вирішення спорів з соціального забезпечення, необхідно три умови:

- наявність державних юрисдикційних органів;
- наявність законодавчо закріпленої можливості винесення конфлікту на розгляд юрисдикційного органу;
- наявність механізмів примусового забезпечення виконання рішень юрисдикційних органів, які набули чинності [6].

Російська вчена О. О. Серебрякова зазначає, що у науці права соціального забезпечення відсутня єдність понятійного апарату з проблеми визначення поняття «спір з соціального забезпечення». Доцільність існування терміна «спір з соціального забезпечення» вона обґрунтовує існуванням поняття «спір з права», яке вироблено у цивільному праві [6].

На її думку, спір з соціального забезпечення – це розбіжність між сторонами матеріальних чи процедурних правовідносин із соціального забезпечення, які передані на розгляд юрисдикційному органу. Але до предмета права соціального забезпечення, окрім матеріальних і процедурних, входять ще розподільчі, організаційно-розпорядчі і фінансові відносини. Тому, на нашу думку, доцільно було б визначити спір із соціального забезпечення як розбіжність між сторонами матеріальних, розподільчих, організаційно-розпорядчих, фінансових чи процедурних правовідносин з соціального забезпечення, які не можуть бути вирішені сторонами самостійно і передані на розгляд юрисдикційному органу.

Класифікація спорів відіграє дуже важливу роль, оскільки покликана забезпечити точне встановлення юрисдикційного органу, в компетенцію якого входить розгляд і вирішення конкретного спору, а з точки зору правової науки — виділити найбільш суттєві групи спірних правовідносин і в подальшому на цій підставі виробити рекомендації з вирішення кожного виду спору. Тому можна стверджувати, що здійснення класифікації спорів з соціального забезпечення має важливе практичне значення [7, 117].

Прикладом практичного застосування класифікації спорів з соціального забезпечення може бути положення ст. 183-2 Кодексу адміністративного судочинства, які були змінені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. Дані зміни були пов'язані із великою кількістю спорів з соціального забезпечення, особливо спорів, пов'язаних з позовами про стягнення несплаченої щомісячної державної соціальної допомоги «дітям війни»,

які знаходились на розгляді у місцевих судах і викликали перенавантаження судів. Так, ст. 183-2 було встановлено, що оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг здійснюється за скороченим провадженням.

Зарубіжними вченими розроблена велика кількість класифікацій спорів з соціального забезпечення залежно від різних критеріїв. Так, В. Ш. Шайхатдінов класифікує спори з питань соціального забезпечення за такими підставами:

- за суб'єктним складом;
- по суті заявлених вимог при вирішенні спору з питань соціального забезпечення в судовому порядку.

На думку Р. Р. огли Сафаралієва, спори з соціального забезпечення можна класифікувати:

- за суб'єктним складом;
- за суб'єктами, які ініціюють спір;
- за видом спірних правовідносин;
- за характером вимог, що містяться в зверненні до юрисдикційного органу;
- за юрисдикційним порядком розгляду [7, 117].

Спори з питань соціального забезпечення залежно від суб'єктного складу їх учасників, на думку Р. Р. огли Сафаралієва, можна розділити на спори між:

- громадянином і медико-соціальною експертною комісією (спори визнання громадянина інвалідом; про групу інвалідності; про причину інвалідності; про час встановлення інвалідності);

громадянином і організацією, з якою у громадянина укладено трудовий договір (спори про затримку в оформленні документів для призначення пенсії з вини керівника організації; про страховий стаж; про заробіток для призначення пенсії або допомоги);

громадянином і органом соціального забезпечення (суперечка про відмову в призначенні пенсії або допомоги; про розміри пенсій, допомог, терміни їх виплати; про затримку призначення і виплати пенсій чи допомоги; про утримання з пенсій) [7, 119].

На нашу думку, дана класифікація потребує доповнення. Виходячи з того, що до предмета права соціального забезпечення входять фінансові відносини, пов'язані з акумуляцією коштів на загальнообов'язкове соціальне страхування, то ще одним видом спорів даної класифікації можуть бути спори між органами соціального забезпечення і платниками зборів. Прикладом даного виду спору може бути касаційна скарга Виконавчої дирекції Донецького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на рішення господарського суду Донецької області від 21 лютого 2005 р. та постанову Донецького апеляційного господарського суду від 29 березня 2005 р. по справі № 19/475а за позовом Донецької залізниці до Виконавчої дирекції

Донецького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про визнання недійсним рішення про застосування та стягнення штрафних санкцій.

За результатами проведеної перевірки позивачем було складено акт від 22 жовтня 2004 р., в якому зазначено, що з 1 січня 2004 р. на підприємстві здійснюються витрати, пов'язані з наданням безоплатного проїзду робітникам залізничного транспорту у вигляді надання проїзних квитків на залізничний транспорт для особистих потреб. На підставі цього акта перевіркою відповідачем було винесено рішення № 1321 від 26 жовтня 2004 р. про застосування до вагонного депо станції Ясинуватська Донецької залізниці штрафу в розмірі заниженої суми заробітної плати — 110 706,00 грн, донарахування до бюджету Фонду страхових внесків в сумі 4317,53 грн.

Господарський суд як першої, так і апеляційної інстанції, дійшов висновку, що право працівників залізничного транспорту на безоплатний проїзд є соціальним захистом, право на який зберігається також за працівниками залізничного транспорту, які вийшли на пенсію по інвалідності чи за віком або були переведені на іншу роботу в цій галузі внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання.

Таким чином, господарський суд Донецької області та Донецький апеляційний господарський суд дійшли правильного висновку, що відповідно до вимог чинного законодавства внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, не нараховуються на соціальні пільги, право користування якими надано працівникам залізничного транспорту ст. 16 Закону України «Про залізничний транспорт» і тому касаційна скарга Виконавчої дирекції Донецького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності була залишена без задоволення [3].

На думку Р. Р. огли Сафаралієва, залежно від того, кому належить ініціатива порушення спору, визначається підвідомчість даного спору. Так, у разі якщо ініціатором суперечки виступає державний орган, то спір підвідомчий суду. У випадку ж, коли спір ініціюється протилежною стороною конфлікту, застосовується правило альтернативної підвідомчості спору.

За даною підставою спори з соціального забезпечення він пропонує розділити на:

- 1) спори, ініційовані особою, яка претендує на соціальне забезпечення;
- 2) спори, ініційовані органом, зобов'язаним здійснювати соціальне забезпечення [7, 119].

Але дана класифікація, на нашу думку, також є не повною. Як приклад наведемо позов прокурора Первомайського району в інтересах держави в особі Первомайського районного центру зайнятості Автономної Республіки Крим, смт Первомайське Автономної Республіки Крим, до кооперативу ім. Калініна про стягнення несплачених страхових внесків на випадок безробіття. Отже, як ми бачимо, у даному випадку спір ініціює, хоч і на користь районного центру зайнятості, прокурор. Тому зазначену вище класифікацію спорів залежно від

ініціатора спору треба доповнити ще одним — спори за ініціативою інших суб'єктів [2].

Велике практичне значення має класифікація спорів з соціального забезпечення залежно від юрисдикційного порядку розгляду спорів.

На нашу думку, дана класифікація може бути представлена у такому вигляді:

- 1) спори, що розглядаються вищестоящим органом соціального забезпечення;
- 2) спори, що розглядаються у судовому порядку:
 - в порядку адміністративного провадження:
 - в порядку загального провадження;
 - в порядку скороченого провадження (ст. 183-2 КАС);
 - в порядку господарського провадження.

Таким чином, до основних висновків даної статті можна віднести таке.

Спір з соціального забезпечення — це розбіжність між сторонами матеріальних, розподільчих, організаційно-розпорядчих, фінансових чи процедурних правовідносин з соціального забезпечення, які не можуть бути вирішені сторонами самостійно і передані на розгляд юрисдикційного органу.

При здійсненні класифікації спорів з соціального забезпечення необхідно виходити з того, що предмет права соціального забезпечення складають не тільки матеріальні, а й розподільчі, організаційно-розпорядчі та фінансові відносини.

Класифікація спорів з соціального забезпечення має не тільки теоретичне, а й велике практичне значення, оскільки дозволяє встановити систему спорів з питань соціального забезпечення, сприяючи виявленню закономірностей, причин та умов виникнення та розвитку цих спорів, виявленню тих видів відносин, які є найбільш конфліктними, і тим самим створити для них окремі спеціальні процедури розгляду; виявити ефективність дії законодавства про соціальне забезпечення та розробити найбільш дієві механізми правового регулювання відносин у цій сфері.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35–36. — Ст. 446.
2. Про стягнення несплачених страхових внесків на випадок безробіття : постанова Вищого господарського суду України від 18 лип. 2005 р. // Галицькі контракти — Дебет — Кредит. — 2006. — № 12.
3. Про визнання недійсним рішення про застосування та стягнення штрафних санкцій : постанова Вищого господарського суду України від 29 черв. 2005 р. // Бюлетень національної служби посередництва і примирення. — 2006. — № 10.
4. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. — К., 2008. — 663 с.
5. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения : учеб. пособие / Е. Е. Мачульская. — М. : Книжный мир, 1999. — 481 с.
6. Серебрякова Е. А. Правовые аспекты рассмотрения споров по вопросам социального обеспечения : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е. А. Серебрякова ; РАН, Ин-т государства и права. — М., 2002. — 27 с.
7. Сафаралев Р. Р. оглы. Виды и значение классификации споров по вопросам социального обеспечения // Трудовое право. — 2009. — № 8. — С. 117–120.

Анотація

Сауляк Ю. В. Поняття та класифікація спорів з питань соціального забезпечення. — Стаття.

У статті розглядаються проблемні питання визначення і класифікації спорів з соціального забезпечення, обґрунтовується їх теоретичне і практичне значення.

Ключові слова: спір з соціального забезпечення, класифікація спорів з соціального забезпечення.

Анотация

Сауляк Ю. В. Понятие и классификация споров по вопросам социального обеспечения. — Статья.

В статье рассматриваются проблемные вопросы определения и классификации споров по вопросам социального обеспечения, обосновываются их теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: спор по вопросам социального обеспечения, классификация споров по вопросам социального обеспечения.

Summary

Sauliak U. V. Concept and Classification of Social Welfare Disputes. — Article.

The article deals with problems of concept and classification social welfare disputes and arguments their theoretical and practical importance.

Keywords: social welfare disputes, classification of social welfare disputes.

УДК 349.235:331.31(477).001.13

М. З. Царюк

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ РОБОЧОГО ЧАСУ ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Законодавче регулювання робочого часу традиційно виконувало двояку роль. З одного боку, визначало міру участі працівників у сукупній праці, необхідній для існування всього суспільства, з іншого — забезпечувало створення ним умов для поновлення витрачених у процесі праці життєвих сил, збереження здоров'я, розвитку особистості, виконання сімейних обов'язків і т.ін.

Це досягалося шляхом обмеження тривалості робочого часу, виходячи з рівня економічного розвитку суспільства, врахування умов і характеру праці працівників, їхнього віку і стану працездатності, встановлення певних вимог до режимів праці працівників, недопущення надурочних робіт та іншими правовими засобами.

У науці трудового права України проблеми правового регулювання робочого часу досліджують такі вчені, як В. Венедиктов, О. Процевський, В. Ротань, І. Зуб, О. Сонін, В. Венедиктова, Н. Гетьманцева, П. Маловичко та ін. Правові аспекти робочого часу досліджено у роботах російських вчених: Л. Гінцбурга, Л. Муксінової, М. Панкіна, І. Кісельова, Ю. Коршунова, Г. Москаленка, В. Малова, Н. Шептуліної та ін.